

TACİKİSTAN YÖNETİMİ DEVRALACAK VELİAHDA MI HAZIRLANIYOR?

Emre Yıldırım

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Yıldırım, Emre. “Tacikistan yönetimi devralacak veliahda mı hazırlanıyor?”. İNSAMER, 10.09.2020.

 Analiz

Orta Asya cumhuriyetlerinden Tacikistan’da yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimlerinin tarihi, geçtiğimiz günlerde ülke parlamentosu tarafından 11 Ekim olarak açıklandı. Tacikistan’ı yaklaşık 30 senedir yöneten Cumhurbaşkanı İmamali Rahman’ın seçimlerde yeniden aday olması ve seçimleri kazanması bekleniyor. Zira Rahman, hem söz konusu zafere ulaşacak koşullara hem de bu koşulların kanunen hiçbir sakıncasının olmadığını gösteren imkânlarla sahip. İmamali Rahman’ı bir kez daha cumhurbaşkanlığına taşıyacak en önemli düzenlemeler ise, kendisini “halkın lideri, barış ve birliğin kurucusu” olarak ilan etmesi ve cumhurbaşkanının iki dönemden fazla görev yapamama engelini kaldırmış olması.

Tabii ki İmamali Rahman gibi tecrübeli bir siyasetçi, anayasa ve kanunların üzerinde bir tutum sergileyerek uluslararası camiada kendisini zor duruma düşürecek bir yola gözü

kapalı girmeyecektir; dolayısıyla Rahman’ın yasama kurumları yoluyla kendisine engel olabilecek her durum için gerekli tedbirleri aldığına şüphe yoktur. Örneğin, millet meclisinde kendisine muhalefet edecek tek bir kişi dahi bulunmamaktadır. İmamali Rahman, hem edindiği yeni unvanı ile hem de yasama kurumlarını kendi çıkarları için kullanarak kanunen de çeşitli ayrıcalıklara sahip özel bir konumdadır. Bu ayrıcalıklarından biri, cumhurbaşkanlığından ayrılrsa dahi kendisine ve aile fertlerine karşı cezai bir yaptırım uygulanamayacak olmasıdır. İmamali Rahman’ın bir diğer ayrıcalığı da anayasada yer alan iki dönem görev yapma sınırlamasının kendisi için geçerli olmaması ve dilediği zaman seçimlerde aday olabilesidir.

Bütün bu önlemler bir yana ülkede seçimlerde aday olacak ve İmamali Rahman’a karşı seçim yarışına girme cesareti gösterebilecek tek bir

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

ismin dahi olmamasıdır. Zira bırakın aday olmayı, böyle bir şeyi düşünmek bile vatana ihanet ve ülkenin birliğini bozmak gibi çeşitli suçlarla itham edilmek için yeterli görülmektedir.

Ekim ayında yapılacak seçimlere İmamali Rahman aday olur da seçim yarışına girer ve kazanırsa -ki bu durum oldukça muhtemel- bu onun cumhurbaşkanlığı görevindeki altıncı dönemi olacak. Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığına kavuşan ülkeler için özellikle de Orta Asya ülkeleri için söz konusu durumun oldukça normal bir uygulama hâlini aldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim bu ülkelerin başkanları, Türkmenistan ve Özbekistan'da olduğu gibi ya ölüm nedeniyle ya da Kazakistan'da olduğu gibi, ülke yönetiminin şekil itibarıyla değişmesi sonucu yeni makamlar ve gösterişli unvanlar alarak perde arkasından iktidarlarını devam ettirmektedir. Bunlar arasında farklı bir konumda olan tek ülke ise Kırgızistan'dır. Ülkede seçimle başa gelenler, süreç içerisinde kendilerine veraset yoluyla yönetim imkânı sağlayacak halk desteğini elde edemediklerinden bağımsızlıktan bu yana yönetimde farklı isimler görev almıştır.

Tacikistan'daki uygulamanın da Kazakistan'daki tecrübeye benzeyeceği tahmin edilmektedir. Nitekim beş yıl önce Nursultan Nazarbayev'in yaptığı gibi İmamali Rahman da kendisini "Tacikistan halkının lideri" ilan etmiştir. Bu da tıpkı edindiği unvan gibi yönetimi devralma konusunda İmamali Rahman'ın da Nazarbayev'in yolundan gittiğini göstermektedir. Ancak onun aile fertleri arasından yönetime getirebileceği biri olması hasebiyle Nazarbayev'e göre daha avantajlı bir konumda olduğu belirtilmektedir (Orta Asya'da kadınların devlet yönetiminde söz sahibi olmaları alışıldık bir durum olmadığından sadece iki kızı olan Nursultan Nazarbayev, ülke yönetimini çevresindeki güvendiği kişilere devretmiştir.).

İmamali Rahman'ın oğlu Rüstem İmamali, yıllardır çeşitli makamlarda bulunmuş ve ülke yönetimiyle ilgili tecrübe kazanmış bir isim. Hâlihazırda başkent Duşanbe valiliği ile Millî Meclis başkanlığı görevlerini yürüten Rüstem İmamali, anayasaya göre ülkenin yetki bakımından ikinci kişisi konumunda. Ayrıca 2015 yılında anayasada onun için birtakım değişiklikler yapılmış ve cumhurbaşkanlığı adaylığı için gereken 35 yaş alt sınırı, 30'a çekilmiştir. Böylece ekim ayında yapılması planlanan seçimlerde Rüstem İmamali'nin aday olabilmesi için herhangi bir engel kalmamıştır.

Cumhurbaşkanı İmamali Rahman, iç savaşın kızıştığı dönem olan 1990'lı yıllarda yönetimi devralmasından itibaren, ülkeyi demir yumrukla yönetmiştir. Rahman, ülkede iktidarı önünde kendisine engel olabilecek herkesten kurtulmaya çalışmış ve bunun için ilk olarak

İslamcı, milliyetçi ve demokrat silahlı muhaliflere karşı birlikte savaştığı kendi yol arkadaşları olan komutanları saf dışı bırakmak için hamleler yapmış ve bu girişiminde bir dereceye kadar başarı sağladıktan sonra da kendisine karşı savaşan kesimlerle barış yapabilmeyi yollarını aramıştır. İmamali Rahman ve silahlı muhalif gruplar arasında yaklaşık beş yıl süren uzun görüşmelerden sonra, 1997 yılı ortalarında iç savaşın sona ermesi ve barışın sağlanması hususunda anlaşma imzalanmıştır. Yapılan anlaşma uyarınca muhalif grup temsilcileri de hükümete dâhil olarak ülke yönetiminde söz sahibi olmuş ancak kısa süre sonra İmamali Rahman'ın gerçek niyeti ortaya çıkmış ve Rahman,

anlaşmanın yürürlüğe girmesinden birkaç ay sonra muhalif grup temsilcilerini görevlerinden azletmiştir.

İmamali Rahman 2000'li yılların başlarında hem müttefikleri hem de muhalifler üzerinde otorite kurmaya başlamış ve ülke yönetiminde

*Rahman'a
muhalifet
eden kim
olursa olsun,
ülkeye ihanetle
suçlanmakta
ve yurt dışıyla
veya terör
örgütleriyle
bağlantılı
olduğu iddia
edilerek saf dışı
bırakılmaktadır.*

kendisine ortak olan eski muhalif gruplardan önemli isimlere yönelik bazı iddialar ortaya atıp daha sonra da bu asılsız iddiaları esas alarak söz konusu isimleri teker teker tutuklatmıştır. Bu isimlerin sonuncusu muhalefet temsilcilerinden eski bakan ve başarılı iş adamı Zeyd Saidov'dur. 2015 yılında ülkenin kötü ekonomisini iyileştirmek için yeni bir parti kurma niyetini açıklamasından sonra kara para aklama ve vergi kaçakçılığı gibi birçok suçla itham edilen Saidov, kısa süre içinde tutuklanmış ve yasalara göre en uzun hapis cezası olan 27 yıla mahkûm edilmiştir.

Aynı yıl ülkede iktidara rakip tek parti olan İslami Diriliş Partisi'nin faaliyet alanı daraltılmış ve savaşı sona erdiren anlaşmanın taraflarından, silahlı muhalif grubun tek temsilcisi olan partinin 2015 yılının ilk yarısında yapılan milletvekili seçimlerinde yeterli oyu almasına rağmen parlamentoya girmesi engellenmiştir. Birkaç ay sonra da aynı dönemde vuku bulan başarısız darbe girişimi ve bu girişimin başındaki kişi olan bir dönem muhalif birliklerin komutanlığını yapan General Abdulhalim Nazarzoda ile irtibatı olduğu iddia edilerek partinin ülkedeki faaliyetleri engellenmiştir. Akabinde yüksek mahkeme, partinin radikal yaklaşımlara sahip, terörle bağlantılı bir grup olduğuna hükmetmiştir. Bundan sonra partinin tüm mal varlığına el konulmuş, yurt dışına kaçan bir kişi hariç liderlerinin çoğu hapse atılmıştır. Bu gelişmelerden sonra da ülkede İmamali Rahman'a muhalefet eden tek kişi dahi kalmamıştır. Zira Rahman'a muhalefet eden kim olursa olsun, ülkeye ihanetle suçlanmakta ve yurt dışıyla veya terör örgütleriyle bağlantılı olduğu iddia edilerek saf dışı bırakılmaktadır.

İmamali Rahman, bu şekilde kendisine yakın ve uzak tüm rakiplerini devre dışı bırakmayı başarmış ve devlet yönetimini oğlu Rüstem İmamali'ye devredebilmenin önünü açmıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, başkent Duşanbe'de valilik koltuğunda oturan Rüstem İmamali, birkaç ay önce de ülkede cumhurbaşkanlığından sonra en önemli mevki olan Millî Meclis Başkanlığına getirilmiştir. Bütün bu gelişmeler İmamali Rahman'ın

gelecek seçimlerde oğlunu aday göstereceğine dair tahminleri güçlendirmektedir. Bağımsız basın organlarına göre, cumhurbaşkanlığı seçimleri için kimin uygun aday olacağıyla ilgili aile içerisindeki görüşme ve istişareler devam etmektedir ve şu an için henüz net bir karar verilmemiştir. Eylül ayında, yani seçimlerden bir ay önce, iktidar partisinin seçim kongresinde bir araya gelmesi ve adayını ilan etmesi beklenmektedir. Kongre üyelerinin yönetimdeki aileden bir ferdin adaylığını ilan etmekten öte bir işlevinin olmadığı ülkede, üyeler söz konusu adayın kim olacağı hususunda da herhangi bir görüş belirtememektedir.

Siyasi arenada faaliyet gösteren diğer partiler de yönetimin kendileri için belirlediği sınırların ötesine geçememekte; sadece mevcut yönetimin imajını uluslararası topluluk önünde güçlendirmek ve ülke yönetiminde "demokratik" bir ortam varmış izlenimi vermek dışında bir etkinlikleri bulunmamaktadır. Bu bağlamda, parlamento ve başkanlık seçimlerinde yönetimin adayına karşı bu gruplardan rakipler gösterilmekte ve seçimlerden sonra da bu gruplara parlamentoda bir veya iki koltuk verilmektedir. Söz konusu gruplar sadece seçim zamanlarında faaliyet göstermekte ve iktidarın adayının ön plana çıkarılmasına yardımcı olmaktadır. Bütün bu süreçten de anlaşılacağı üzere, İmamali Rahman ve çevresindekiler bir taraftan ülkeyi diledikleri gibi yönetmekte bir taraftan da uluslararası toplum nezdinde ülkenin kötü olan imajını düzeltebilmek için düzmece bir seçim prosedürü uygulamaktadırlar.

Bölge uzmanları, ülkede yönetimin babadan oğula geçmesinin hiçbir zaman bu kadar yakın bir ihtimali olmadığını belirtmektedir. Nitekim "halkın lideri" unvanıyla Tacikistan'daki en yüksek makamda oturmayı garanti altına alan İmamali Rahman, oğlunun cumhurbaşkanı olmasından sonra hem ülkesinin "güvenilir eller"de olduğundan hem de ailesinin güç ve güven içerisinde bulunduğundan emin olacak ve bir yandan ülkeyi yönetmeye devam edip bir yandan da veliahdını ülke yönetimi konusunda yetiştirecek.